

Babus Endre

Marad a gyanú?

Eörsi István, a „rágalmazás objektivista formája”-nak nevezi egy olyan lista publikálását, amelyen az egyes fontos tisztséget betöltő személyek közül azok neve szerepel, akik az átvilágítások megkezdése óta saját kezdeményezésükre távoztak a közéletből. (Az újító Babus és a többiek – Népszava, szeptember 23.). Az író szerint ez az eljárás a spicliség gyanújába keveri válogatás és megokolás nélkül a felsoroltakat. **Eörsivel** és másokkal ellentétben ma is úgy gondolom, a lista közlése (HVG, augusztus 23.) indokolt volt. Mi több, a sajtónak a jövőben is (egészen 2000. június 30-áig, az ügynöktörvény lejártáig) minden oka meglesz arra, hogy időről időre közlétegyen hasonló összeállításokat.

Magyarországon a magas állásba került egykori besúgó és titkosszolgálati tisztek az átvilágítási eljárás kapcsán köztudottan két lehetőség között választhatnak. Vagy lemondanak, s így elkerülik, hogy egy államigazgatási eljárásban utólag leleplezzék őket, vagy a helyükön maradnak, beletörődve abba, hogy a Magyar Közlöny megjelenteti állambiztonsági nacionálójukat. A kérdéses lista publikálása nyomán az egyik tisztázásra váró kérdés kimondva-kimondatlanul az, hogy a lemondók távozását vajon egy olyan gesztusnak kell-e tekinteni, amely illetéktelenné tesz minden további kérdést a visszavonulók múltjával kapcsolatosan. Jogi értelemben talán valóban ez a helyzet. Az ügynöktörvény szerint legalábbis a lemondást követően nincs többé jogalap arra, hogy a lemondott „fontos személy” előéletét bárki hivatalból firtassa.

Abból a tényből azonban, hogy Magyarországon egy föltöbb tapintatos, az ügynökök személyiségi jogait féltve őrző törvény rendelkezései miatt a közvéleménynek nincs lehetősége arra, hogy intézményes keretek között tisztázza, ki volt spicli a pártállamban, még nem következik az, hogy az állam egyenesen megtilthatná polgárainak, köztük történészeknek, íróknak vagy éppen újságíróknak, hogy egyáltalán érdeklődésük tárgyává tegyék, ki milyen titkos szolgálatot tett az egykori titkosszolgálatnak. **Eörsi** egy éve kemény hangú cikket írt egy Nagy Imre-film éppen kitüntetett rendezőjéről – ki is váltva ezzel egy alkotmányjogász szakértő rosszallását –, aki 1956 után „a börtönben köztudomásúan megszegte a rabszolidaritás legelemibb szabályait”. Valószínűleg nincs (köz)jogi érv, amely a cikk publikálásában **Eörsit** megakadályozhatta volna. Ugyanez vonatkozik jelen esetben a sajtó képviselőire is: senki nem várhatja el tőlük, hogy fejüket diszkrétan félrefordítva várjanak még három évet, amíg a politikai elit egykor esetleg „odakozmált” tagjai észrevétlenül kivonulnak a hátsó ajtón.

Nemcsak az aktív, hanem a frissen lemondott közszereplők múltjának megismerésére is joga van erkölcsi értelemben a társadalomnak. Gondolom, éppen erre tekintettel javasolta Mécs Imre az ügynöktörvény tavalyelőtti vitája során, hogy a menet közben kiszálló „fontos személyek” – megelőzendő gyanúba keveredésüket – utólag is kérhessék átvilágításukat. Az indítványt a parlamenti többség azonban leszavazta.

Az elmúlt hónapokban néhány országgyűlési képviselő sajtótájékoztatón ismertette az ügynökbírák róla hozott határozatát. Több tucat honatya az Interneten keresztül tette – nyilván jól felfogott érdekből – hozzáférhetővé ugyanezeket a papírokat. Azoktól a fontos személyektől, akik az átvilágítások körüli érzékeny időszakban adták vissza valamilyen megfontolásból mandátumukat, gondolom, még inkább elvárható volna, hogy az esetleges félreértések elkerülése érdekében, mintegy elébe menve a várható kombinációknak, ugyancsak tegyék közzé az ügynökbíráson kapott dokumentumokat – ha már megkapták azokat. Ennek híján pedig nyilatkozzanak: milyen lépést készülnek tenni a közönség esetleges gyanakvásának eloszlatása érdekében. Akik a hirtelen távozó közül ezt nem kívánják megtenni, azokat nem a sajtó (adott esetben a HVG) keveri gyanúba.

Szeptember 1-jétől már két intézmény is azok rendelkezésére áll, akik tiszta vizet akarnak önteni a pohárba. Mostanáig – éppen az említett Mécs-indítvány leszavazása miatt – kétségkívül kockázatos lépés volt az ügynökbírák döntésének megszületése előtt lemondani – ezzel azonban mindenkinek már hivatala elfoglalásakor kalkulálnia kellett. E hónap elejétől ugyanakkor már a Történeti Hivatal (TH) szolgáltatásait is igénybe vehetik „az objektív formá”-ban megrágalmazottak. A TH-dokumentumok teljes körű publikálása, ha nem is végérvényesen (hiszen az intézményben még csak a Belügyminisztériumból átvett 3000 folyóméter irat áll rendelkezésre, a katonai elhárítás és a nemzetbiztonsági szolgálat még nem adta át a nála őrzött további, mintegy 2000 folyóméternyi dokumentumot), de számottevően oszthatja a homályt. Vagyis az érintettek előtt több ajtó is nyitva áll, ha meg akarják szerezni átvilágítási leletüket. Sőt, csak nekik van erre intézményesített lehetőségük. Magyarországon ugyanis a tudományos kutatók kivételével mindenkinek csak a róla szóló adatok megismeréséhez van joga.

A magyar sajtó kritikusai évek óta a tényfeltáró cikket, az oknyomozó riportokat kérik számon a hazai lapokon. Ehhez képest különös, milyen ellenérzéssel fogadtak most többen egy szimpla regisztrációt, amely pártállásra való tekintet nélkül közli – a lemondás sajtóban megjelölt indokával kiegészítve – a politikai porondról saját kezdeményezésükre távozó fontos személyek névsorát. A bírálók igazságérzete ráadásul elég szelektív: emlékezetem szerint senki nem tiltakozott közülük akkor, amikor korábban egy, a szemben álló politikai táborhoz tartozó leköszönt „fontos személlyel” kapcsolatosan kerültek napvilágra a listában szereplőhöz hasonló információk.

Az elmúlt hetekben többen is elmagyarázták, hogy a lista közlése helyett az ott szereplő esetleges besúgók ténszerű azonosítása lett volna a valamirevaló újságírói teljesítmény. Ezt nem vitatom. Csakhogy ez itt nem Németország. A berlini Gauck-hivatalban az adott korszakkal foglalkozó történészek és újságírók számára ugyanis betekintést engednek az egykori titkosszolgálati tisztek és ügynökök dossziéiba. A pesti társintézményben az újságíró s a többi állampolgár csak a cenzúrázott dokumentumokhoz juthat hozzá: az iratok másolataiból gondos kezek kitörlik az egykori besúgók személyi adatait. Ez utóbbi információkat a biztonság kedvéért államtitkokká is nyilvánította – egy mindmáig hatályban lévő jogszabállyal – egy korábbi belügyminiszter. Az államtitoksértés büntetési tétele a Btk. szerint 1–5 év.